

11. Авер'янов В.Б. Зміна домінант у докримінальному тлумаченні предмета адміністративного права // Правова держава. – Вип. 16. – К., 2005. – С. 317–325.
12. Авер'янов В. Предмет адміністративного права: нова доктринальна оцінка // Право України. – № 10. – 2004. – С. 25–29.
13. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту / За ред. В.Б. Аверянова. – К., 2007. – 586 с.
14. Козлов Ю.М. Административное право. – М, 2004. – 318 с.
15. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс. – М., 2005. – 697 с.
16. Бахрах Д. Административное право. – М., 1996. – 386 с.
17. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України. – К, 2004. – 200 с.
18. Забарний Г.Г., Каложний Р.А., Шкарупа В.К. Адміністративне право України. – К., 2003. – 212 с.
19. Кішак Ю.І., Міняйло М.П. Організаційно-правове забезпечення реалізації права громадян на звернення у сфері агропромислового комплексу: Монографія / За заг. ред. І.Т. Кішака. – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2008. – 264 с.
20. Дригваль Н. Адміністративне провадження за зверненнями громадян потребує удосконалення // Право ХХІ століття: становлення та перспективи розвитку: Зб. наук, праць / МНЦ ОНЮА. – Миколаїв, 2006. – С. 64–66.
21. Скакун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс): Учебник. – Харьков: Эспада, 2005.
22. Баклан О. Про звернення громадян: деякі питання правотворчості та правозастосування // Право України. – 2007. – № 3. – С. 89–93.
23. Писаренко Г. Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади України // Визначальні тенденції генезису державності і права: Зб. наук, праць / МНЦ ОНЮА. – Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2007. – С. 184–186.

Комарук І.А., ЮК «Arzinger»

РОЛЬ ГААЗЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА У ПІДВИЩЕННІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

В этой статье автор рассматривает роль Гаагской конференции с международного частного права в унификации норм права в сфере семейного права. Детально проанализировано значение Гаагских конвенций с международного частного права в повышении защиты детей, реализации их прав.

In this article the author examines the role of the Hague conference on private international law in the unification of the legal regulations in the field of family law. The author analyses the importance of the Hague conventions on private international law in raising the rights of the child, realization of their rights.

Досить довгий час діти не розглядалися як представники окремої соціальної категорії. У правовому сенсі діти взагалі не існували, а в окремих державах, де в законодавчих актах мова йшла про дитину, вона сприймалася як власність свого батька, та відношення до неї було таким ж як до іншої власності. У подальшому, вже у ХІVІІІ столітті, в епоху Просвітлення, діти стали розглядатися як окрема соціальна група. Хоча і тут ставився акцент на те, що дитина ще багато чого «не може», «не вміє», «не розуміє». Проте, найголовніше, що дитина вже перестала вважатися власністю батьків та стала частиною держави, а її завданням стало готуватися до дорослого життя [5].

Так, на сьогодні діти користуються тими ж основними правами, як і всі особи. Однак, діти складають особливу групу з унікальними характеристиками і підвищеною уразливістю [4]. Діти мають конкретні потреби, такі, як освіта і формування їх особистості. Вони особливо уразливі до порушень прав людини і потребують захисту. Актуальність статті полягає в тому, що захист прав дитини є пріоритетним напрямком наукових досліджень, особливо в контексті підвищеної глобалізації. Адже, немає сумніву, що діти є найбільш вразливими і беспорядними членами нашого сьогоденного суспільства.

Новизна роботи полягає у тому, що наразі відсутній комплексний аналіз ролі Гаазької конференції з міжнародного приватного права у підвищенні захисту прав дитини українськими та російськими науковцями.

Зазначене питання досліджувалось у працях іноземних вчених, а саме Каріне Розалія-Маріон, М. Фріман, П. Веерман, А. Марвел та інші. Великий науковий доробок за проблематики захисту прав дітей становлять праці вітчизняних вчених В. Бочарової, Т. Василькової, Ю. Василькової, Л. Волинець, Ю. Гіппенрейтер, Н. Заверико, А. Капської, О. Караман, Л. Коваль, Г. Лактіонової, Л. Міщук, М. Московки, А. Мудрика, Н. Нічкало, В. Оржеховської, О. Старикової, О. Сухомлинської, С. Харченка, З. Шнекендорфа, Н. Щербак та інших.

Метою цієї статті є аналіз ролі Гаазької конференції з міжнародного приватного права у захисті прав дітей, положень Гаазьких конвенцій з міжнародного приватного права у сфері сімейного права, а саме, які спрямовані на захист прав дітей.

Діти часто стають жертвами викрадень, торгівлі людьми, сексуальних зловживань, примусової праці, зневаги й експлуатації. Крім того, їх засоби захисту є дуже слабкими, що і пояснює необхідність в захисті. Ще одна складність в тому, що інтереси дитини не завжди чітко визначені. Дійсно, визнання своїх інтересів, часто пов'язане з досвідом, а у наймолодших відсутній достатній досвід. На цей рахунок, визначення потреб та інтересів дитини часто є результатом інтерпретації дорослих. Ці питання зробили роздуми про права та захист дітей складною, але необхідною справою [2].

Як міжнародна організація, Гаазька конференція з міжнародного приватного права зіграла певну роль у визнанні прав дитини і у вихованні дитини в якості суб'єкта міжнародних відносин. Хоча багато з конвенцій, які підготовлені іншими суб'єктами міжнародного права, і зіграли велику роль у вирішенні проблеми захисту прав дитини як проблеми міжнародного права, Гаазька конференція з міжнародного приватного права значно покращила існуюче положення дитини в результаті доопрацювань положень міжнародного приватного права. Конференція звернула особливу увагу на узгодження заходів, пов'язаних з родиною і дитиною.

Отже, Гаазька конференція підготувала низку конвенцій по темі захисту прав дітей, але на відміну від інших документів, Гаазькі конвенції обмежують їх сферу, зосередивши увагу на конкретних питаннях, які стосуються дітей, які залишилися без проголошених основних прав. Місія Конференції є заохочення та сприяння відносини між фізичними приватних осіб та юридичних угод на міжнародному рівні. Вона стала

головною установою з точки зору міжнародного судового та адміністративного співробітництва в галузі міжнародного приватного права. З 1980 року Організація приділяє особливу увагу сфері захисту дітей.

З Другої світової війни Гаазька конференція з міжнародного приватного права прийняла 37 конвенцій. Більша частина конвенцій є пов'язані з уніфікацією комерційних правил. Однак, Гаазькі конвенції з сімейного права вважаються одними з найпопулярніших через участь у них великої кількості держав. Гаазька конференція довела свою рішучість зосередитися на забезпеченні захисту прав молоді [2].

Захист дітей піднімає проблеми, які пов'язані з міжнародним приватним правом, мається на увазі заклик до держав співпрацювати. З відкриттям кордонів діти не можуть бути достатньою мірою захищені національними заходами. Метою Гаазьких конвенцій є забезпечення того, що рішення національного суду буде дотримуватися і визнаватися іншою Договірною державою.

Гаазька Конференція, організація міжнародного приватного права, виявляє міжнародні правопорушення безпідставного і незаконного переміщення і утримання дитини та, серед іншого, розробляє заходи стосовно усиновлення на міждержавному рівні. Слід наголосити, що Гаазька Конференція не займається каральними аспектами, а лише захистом інтересів дітей. Як приклад, Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року стосується лише цивільних аспектів, але не передбачає покарання викрадача. Конференція 1980 р. відіграла роль запобіжного засобу, але не застосовує каральних заходів. Через їхній приватний характер, Гаазькі конвенції не направлені на забезпечення громадян (батьків та опікунів) засобами захисту їхніх прав від впливу держави, але зобов'язують держави забезпечити захист інтересів дітей. На Конференції 1980 р. держав-учасниць було закликано протидіяти випадкам викрадення (незаконного переміщення і утримання) дітей.

Гаазька Конференція була сконцентрована на небезпеках, на які наражаються діти транснаціональних сімей. Суперечки батьків можуть призвести до колізій стосовно права опіки і зміни місця проживання, зі шкідливими наслідками для дитини. Конференція наголосила на потребі уніфікації міжнародного приватного права в тому сенсі, щоб створити чітку ситуацію для усіх членів сім'ї. Уніфікація законів стала необхідною для уникнення, в найкращому випадку, ризиків міжнародного незаконного переміщення дітей батьками і наближення до вимог міждержавних норм щодо усиновлення.

Основна мета Конференції полягає в тому, щоб запропонувати рамкові засади і практичні механізми для держав у сфері співробітництва по захисту інтересів цієї легко вразливої групи людей.

Гаазький досвід у питаннях захисту інтересів і прав дітей формувався більше одного століття. Його внесок в захист інтересів і прав дітей, які опинилися в несприятливих ситуаціях, в різних юрисдикціях, є надзвичайно вагомим. Історичну роль Конференції у сфері міжнародного сімейного права було відзначено у червні 2002 р. під час святкування сотої річниці трьох перших Гаазьких Конвенцій, які стосувалися цього питання. Конвенції 12 червня 1902 р. були наступними: Конвенція про врегулювання колізій законів та про юрисдикцію стосовно розлучень й

судове розлучення подружжя; Конвенція щодо шлюбу; і Конвенція щодо врегулювання опіки над неповнолітніми.

Ще більш важливим є те, що Гаазька Конференція продовжує зосереджувати увагу на підтриманні захисту інтересів і прав дітей, оскільки ризики негативного впливу на них зросли через зниження контролю в Європейському Союзі. Легкість пересування і перетину культурних бар'єрів полегшили незаконне перевезення і торгівлю дітьми.

Гаазька Конференція з міжнародного приватного права підготувала наступні конвенції у сфері сімейного права:

- Конвенція про врегулювання колізій законів та про юрисдикцію стосовно розлучень й судове розлучення подружжя 1902 року;
- Конвенція щодо врегулювання опіки над неповнолітніми 1902 року;
- Конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань щодо дітей прийнята 1956 року;
- Гаазька конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання дітей 1958 року;
- Конвенція щодо повноважень органів та право, що застосовується щодо захисту неповнолітніх 1961 року;
- Гаазька Конвенція про юрисдикцію, застосовуване право й визнання рішень про усиновлення 1965 року;
- Конвенція про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя 1970 року;
- Конвенції про право, що застосовується до аліментних зобов'язань 1973 року;
- Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання 1973 року;
- Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року;
- Конвенції про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення 1993 року;
- Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 року;
- Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання 2007 року;
- Протокол про право, що застосовується до зобов'язань про утримання 2007 року.

Конвенція про врегулювання колізій законів та про юрисдикцію стосовно розлучень й судове розлучення подружжя 1902 року та Конвенція щодо врегулювання опіки над неповнолітніми 1902 року втратили свою силу, та на сьогодні замінені новими вище зазначеними Конвенціями.

Деякі з Конвенцій безпосередньо спрямовані на захист дитини, інші прямо не стосуються дітей, проте мають відношення до єдності сім'ї, та таким чином мають вплив на дітей.

Конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань щодо дітей 1956 року застосовується у тому випадку, коли дитина має своє звичайне місце проживання на території держави-учасниці. Згідно статті 1 Гаазької конвенції 1956 р. під категорію дітей попадає будь-яка законна, позашлюбна чи усиновлена дитина, що не знаходиться в шлю-

бі, вік якої не перевищує 21 рік. У статті 1 зазначено також, що в основу Конвенції покладено закон доміцилію дитини.

Гаазька конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання дітей 1958 року передбачає забезпечення спрощеного порядку стягнення аліментів. Держави-учасниці Гаазької Конвенції 1958 року зобов'язались взаємно визнавати і негайно виконувати рішення про стягнення аліментів на дітей, де б ці рішення не були винесені.

Згідно Гаазької Конвенції щодо повноважень органів та право, що застосовується щодо захисту неповнолітніх 1961 року визначальною ознакою компетенції органів є держава місця проживання неповнолітнього (ст. 1 Конвенції).

Гаазька Конвенція про юрисдикцію, застосовуване право й визнання рішень про усиновлення 1965 року встановлює органи, які володіють юрисдикцією стосовно вирішення питань про усиновлення, зокрема анулювання цього факту чи відкликання усиновлення, а також визначається матеріальне право держави, застосовуване при цьому. У даній Конвенції регламентуються також питання визнання факту усиновлення.

Конвенції про право, що застосовується до аліментних зобов'язань 1973 року застосовується до аліментних зобов'язань, які виникають із сімейних правовідносин, батьківства й материнства, шлюбу чи свояцтва, в тому числі до аліментних зобов'язань стосовно позашлюбної дитини. В Конвенції наголошено, що її норми регулюють тільки колізії законів стосовно аліментних зобов'язань.

Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання 1973 року надає можливість визнавати та забезпечити виконання на територіях Договірних Держав рішення про стягнення аліментів на утримання дітей та інших членів сім'ї.

Метою Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року є забезпечення негайного повернення дітей, незаконно переміщених чи утримуваних у договірній державі й гарантування ефективного дотримання права опіки та доступу до дитини в усіх договірних державах.

Конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення 1993 року було прийнято з метою, щоб створити гарантії дотримання основних прав дитини при здійсненні усиновлення, створити систему співробітництва між державами для відвернення викрадення, продажу дітей, торгівлі ними, забезпечити визнання усиновлення у договірних державах.

Цілями Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 року є визначити державу, органи якої мають юрисдикцію вживати заходів, спрямованих на захист особи чи майна дитини; визначити, яке право має застосовуватися такими органами при здійсненні їхньої юрисдикції; визначити право, що застосовується до батьківської відповідальності; забезпечити визнання та виконання таких заходів захисту в усіх Договірних Державах; запровадити таке співробітництво між органами Договірних Держав, яке може бути необхідним для досягнення цілей цієї Конвенції (ст. 1 Конвенції).

Завданням Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання 2007 року, по суті, є створення універсального механізму, який би поєднував адміністративну і судову системи визнання і виконання рішень щодо зобов'язань про утримання, а також надання дозволу застосовувати положення Конвенції у державах з різними правовими системами. Також поряд з Конвенцією був прийнятий Протокол про право, що застосовується до зобов'язань про утримання. Зазначений Протокол становить окремий інструмент міжнародного приватного права, що стосується аліментів у сімейних правовідносинах, і визначає право, що застосовується до зобов'язань про утримання.

Перелік конвенцій демонструє, що Конференція була зосереджена на особливих ситуаціях, в яких інтереси дитини підпадали під небезпеку. Угоди в основному стосуються проблем незаконного перевезення і питань усиновлення та загалом розлучень в сім'ях. Гаазька конференція з міжнародного приватного права також займається питаннями опікуництва, аліментними зобов'язаннями та батьківськими обов'язками. Проте, всі конвенції направлені на гармонізацію правил сімейного законодавства та питання юрисдикції.

Слід зазначити, що Конференція чітко не розглядає багато інших проблем, які негативно впливають на дітей. Експлуатація, використання дитячої праці, охорона здоров'я, освіта не є основними предметами угод. Однак, Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 року направлена на широкомасштабний вплив і може, в цьому відношенні, поєднати розгляд цих питань. Також вважається, що Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення 1993 року допоможе «запобігти викраденню, торгівлі, незаконному перевезенню дітей» [3]. Саме тому, обсяг питань Конференції не такий обмежений, як може здаватися спочатку.

Гаазька конференція з міжнародного приватного права має важливий вплив на забезпечення виконання прав дітей. Ефективне впровадження міжнародних норм на національних рівнях робить важливий прогрес у сфері захисту не лише прав дитини, але й прав людини загалом. «Робота Гаазької Конференції по Міжнародному Приватному Праву розвінчує застарілі припущення, що міжнародне право є «м'яким», а національне право – «жорстким», і вони ніколи не зможуть співіснувати разом» [2].

Гаазька конференція з міжнародного приватного права впливає на поєднання розмежувань між міжнародним і національним правом, збільшуючи їхнє взаємопроникнення. Така зміна демонструє еволюцію міжнародного права в цілому. Частково цьому сприяла активна роль, яку відіграли визначені державами-учасниками Центральні Органи, що відповідають за впровадження цих положень на регіональному рівні.

Стосовно конвенцій пов'язаних із захистом дітей, Конференція відобразила консолідовані взаємовідносини між різними міжнародними організаціями. Прогресу у сфері захисту прав дітей було досягнуто завдяки об'єднаним зусиллям. Також цьому дуже посприяло співробітництво Гаазької Конференції і Організації Об'єднаних Націй. Без будь-якої конкуренції, ці обидві організації співпрацюють у цих напрямках. Як доповнення організаціями були підготовлені конвенції. Об'єднання актів

міжнародного приватного права і актів по захисту прав людини стали надзвичайно корисними для захисту прав та інтересів дітей.

Незважаючи на це, багато ще слід зробити. Підвищення загально-відомості про засоби захисту прав дітей швидше призведе до потрібних результатів і посилить запобіжний вплив. Важливо продовжувати сконцентровувати увагу на спеціальній підготовці юристів і професіоналів, залучених до роботи у цій сфері. До того ж, основною перешкодою, яку слід подолати, залишається бідність. Можливість скористатися правами часто залежить від економічної ситуації в державі, і це особливо вірно по відношенню до дітей. Експлуатація дітей часто пов'язана із слабкою економікою. Вплив Конференції та її ефективність обмежуються відповідно участю держав. Як зазначалося, деякі держави не хочуть приєднатися до угод, що регулюють питання опіки та інші питання пов'язані із захистом прав та інтересів дітей через побоювання, що відповідно розпочаті процедури не будуть достатньо відповідати їхнім намірам. У деяких країнах батько має переважне право на отримання опіки. Ці держави мають сумніви щодо приєднання до Гаазьких конвенцій з міжнародного приватного права, оскільки вони вважають, що існує презумпція щодо надання права опіки на користь матері. Гаазька Конференція могла б залучити до участі більше країн, якщо б більше уваги надавалось релігійним і культурним традиціям. Проте, мета Гаазької Конференції з міжнародного приватного права – уніфікація норм.

Саме тому, важливо, щоб Гаазькі конвенції з міжнародного приватного права не призвели до занадто багатьох поступок, навіть якщо це й призведе до більш обмеженої участі в ній. Важливість Гаазької конференції полягає в її застосуванні для співробітництва з іншими організаціями і розвитку тісних зв'язків з державами; але організація має з обережністю йти на поступки в процесі досягнення поставлених цілей. Амбівалентність призвела до збереження її виняткової та ефективної ролі на міжнародній арені, надаючи при цьому переваги на користь захисту дітей. Враховуючи значення її досвіду і співпраці в минулому, Гаазька Конференція з міжнародного приватного права повинна продовжувати посилювати захист прав та інтересів дітей.

Література:

1. A. Maravel, Implementation of the United Nations Convention on the Rights of the Child: Implementation and the International Bodies: The UN Convention on the Rights of the Child and the Hague Conference on Private International Law: The Dynamics of Children's Rights Through Legal Strata, 6 Transnat' L. & Contemp. Probs., Fall 1996, (Transnational Law and Contemporary Problems, 1996).
2. Carine Rosalia-Marion. The role of the Hague Conference on private international law in raising the rights of the child, combining protection with autonomy, <http://www.steffaslaw.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/theroleofthehagueconference.pdf>.
3. Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption, http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=69.
4. M. Freeman and P. Veerman. The Ideologies of Children's Rights, (Marinus Nijhoff Publishers, 1992), p 29.
5. Никонов Катажина. Современные теоретические аспекты института международно-правовой защиты и поощрения прав ребенка. Московский журнал международного права № 1 (73) 2009, ст. 83.